

НЕМАЊА РАЈАК

КОРУПЦИЈА И АУТОШОВИНИЗАМ

Корупција представља један од најизраженијих облика друштвене аномије. То је глобална појава која је у свим савременим друштвима нашла своје место, полако их изједајући изнутра. Овај „вирус” је опасан, не само из разлога што се државама смањују приходи, већ и зато што долази до постепене промене свести. Ствара се одбојност према институцијама, одбојност која се временом трансформише у агресиван став, како према бирократском апарату, тако и према самој држави. Креира се осветничко расположење у односу на државу, сматра се да је у реду варати је. Државност се урушава, а резултат тога је дубоко подељено и атомизирано друштво у коме, хобсовски речено, влада рат свих против свију: *homo homini lupus est* – човек човеку постаје вук.¹

Корупција као процес започиње настојањем да се приватно благостање увећа злоупотребом јавне моћи. Њена основна (не) морална подлога су опортунизам и себични интереси. Под корупцијом подразумевамо тржишну трансакцију у којој, због нарушавања принципа непристрасности, долази до пуног изражаја незаконито коришћење друштвеног положаја и моћи ради личне, породичне или групне материјалне или нематеријалне користи.² Постоје различити нивои корупције, а системска корупција је највиши. Она обухвата целокупан бирократски апарат, и ако се развије, угрожава политичку конституцију друштва и разара његов морално-вредносни систем.

---

¹ Немања Рајак, „Хронике аутошовинизма: Корупција као узрок самомржње”, <http://www.arheofutura.rs/drustvo/hronike-autosovinizma-korupcija-kaao-uzrok-samomrznje/> (приступљено 22. 05. 2018).

² Слободан Вуковић, *Право, морал и корупција*, „Филип Вишњић” – Институт друштвених наука, Београд 2005.

Губитак поверења у институције доводи до успостављања социјалдарвинистичког начина живота, где се друштвени помак може остварити једино адаптацијом унутар корумпираног система. Нестаје међусобно поверење и долази до искључивог потенцирања сопственог интереса, што у крајњој консеквенци уништава заједницу и отвара простор за разне манипулације. Свеопште неповерење и сведочење о свакодневној корупцији могу изазвати аутошовинистичко мишљење међу грађанима. У том кључу ћемо и тумачити корупцију у овом раду.

Корупција као деривација

Кључни узроци корупције у српском друштву могу се наћи у одсуству владавине права, кризи морала, неодговорности политичке елите, нерегуларно спроведеној транзицији, упливу политичких странака у економске токове, некомпетентној државној бирократији, великој незапослености, сиромаштву, дивљој приватизацији, санкцијама и бомбардовањем, константним пристицима и кризама које онемогућавају да Србија среди своју унутрашњу ситуацију. Посматрајући овакво стање можемо видети да је корупција постала свакодневни начин понашања и делања како политичке елите тако и јавних службеника и грађана. Системска корупција успела је да се прилагоди новим друштвеним условима и да на основу своје дужине трајања постане готово начин живота.³

Корупција узима различите облике и може се јавити приликом незаконитих међународних трансакција, кријумчарења (људи, робе), приватизације предузећа, неовлашћених продаја, намештања избора, избегавања плаћања пореза, издавања дозвола, сукоба интереса, пропуштања робе на царини, злоупотребе судских овлашћења, поткупљивања сведока, злоупотребе функције, заступања туђих интереса, уписа на факултете, полагања испита, куповине диплома, лечења, уговарња исхода спортских догађаја, поседовања тајних информација и многих других случајева који обухватају све структуре друштва.⁴

Према истраживању из 2006. године грађани Србије као главне узроке корупције „стављају неморал и непоштење, односно моралну кризу 52%, затим опште сиромаштво 51%, незаконо, непостојање правне државе 39,6%, неефикасност судског система 25,9%, политички систем 20,9%, законодавство 19%, рат и санкције

---

³ Слободан Вуковић, *Транзиција и корупција*, Рад – Институт друштвених наука, Београд 2007.

⁴ Исто.

15,5%, људска природа, људи су такви 13,6%, мале плате државних чиновника 11%”.⁵

На основу овог истраживања видимо да кључни узрок корупције грађани Србије виде у одсуству владавине права, односно у непостојању правне државе.

Недостатак владавине права види се у неефикасном судству, што на основу истраживања јавног мњења из марта 2006. године (узорак 1243 испитаника) о узроцима корупције чак 25,9% испитаника, односно сваки четврти, наглашава као узрок неефикасан судски систем. Међу најкорумпираније професије грађани са 64,5% и 61,3% у истраживању 2006. године стављају судије и адвокате.⁶

Политичке странке као основне друштвене организације за функционисање савременог политичког система и спровођење воље грађана налазе се међу првима по осуди за корумпираност. Чак 65,5% грађана на основу истраживања из 2006. године сматра да су политичке странке корумпиране.⁷ Тиме уочавамо велико неповерење грађана у политичке странке, а самим тим и у институције где се налазе њихови кадрови.

Компанија TNS Medium Gallup је спровела испитивање јавног мњења о корупцији у новембру 2011. године (узорак 600 испитаника). Као најкорумпираније институције грађани наводе политичке партије са 76%, здравство са 74%, судство са 67%, Владу са 67% и Парламент са 63%.⁸

У истраживању јавног мњења о активизму грађана, Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД) дао је преглед поверења грађана у институције. Истраживање реализовано у периоду између 10. и 20. јуна 2015. године на узорку од 1000 грађана старијих од 18 година. Најмање поверења грађани имају у судство 18%, медије 13%, невладине организације 12%, и политичке партије 7%, а највише у војску – 50%.⁹

Резултати ових истраживања показују да се однос поверења грађана у државне институције није значајно променио.

Да бисмо разумели како се корупцијом може манипулисати, можемо се послужити појмом „деривације” Вилфреда Парета. Деривације представљају системе оправдања или аргументе које

⁵ Исто, 22.

⁶ Исто, 59.

⁷ Исто, 89.

⁸ Испитивање јавног мњења о корупцији: http://media1.ssp.org.rs/2012/03/Korupcija-u-Srbiji-2011-TNSMediumGallup_UNDP_Corruption-benchmarking_Report_Nov-11_SER.pdf (приступљено 17. 06. 2018).

⁹ Истраживање јавног мњења – активизам грађана у Србији, http://www.mc.rs/upload/documents/saopstenja_izvestaji/2015/063015-aktivizam-gradjana-cesid.pdf (приступљено 17. 06. 2018).

користимо како бисмо оправдали своје деловање и сакрили сопствене мотиве. То не-логичко деловање (што не значи и нелогично) је ствар појединца који покреће средства непримерена жељеном циљу.¹⁰ Зато ћемо у наставку видети како се одређена група истомишљеника користи корупцијом као деривацијом да би оправдала своје деловање и идеолошке мотиве.

Космополизам као идеолошки шийи

Популарна дефиниција космополитизма је чисто утопијска. По њој, хумани и просвећени људи су ти који превазилазе националне, верске и државне границе у циљу уједињења целог света. Тешко да ово има везе са реалношћу, тако да ћемо овакво тумачење занемарити.

Пре него што пружимо другачије објашњење космополитизма, треба да се фокусирамо на Србију, и на њено тренутно стање. Слободан Антонић отворено пише о томе:

Србија је колонија. То није само згодна метафора, претеривање које служи да се читалац замисли или мобилише. То је истина која се, у случају Србије, мора дословно схватити. У добу смо *муширано* колонијализма. Мутације су свуда у свету класични колонијализам учиниле неприметнијим и подмуклијим. Трупe колонизатора више не марширају главним градом колоније. Страна застава више не лепршa испред палате колонијалног гувернера. Али, земље „капиталистичке (полу)периферије”, у доба неолибералног глобализма, експлоатисане су и потчињене исто, а некад и горе, неголи у време класичног колонијализма.¹¹

У таквом колонијалном положају, космополитизам има своју јасну идеолошку улогу која тражи политичку и идејну подобност и будност као услов да се остане у владајућем кругу. Постоји одређени корпус идеја, начин говора и идеолошки аксиоми на основу којих се одређује да ли је неко идеолошки и политички подобан или није. Свако ко не припада овом кругу биће аутоматски сврстан у табор српских националиста, антимодерниста, митомана, антиевропејаца и ксенофоба.¹² Идеолошки аксиом толеранције важи

¹⁰ Мишел Лалман, *Историја социолошких идеја – од њочейка до Вебера*, том I, прев. Стефан Лукачевић, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2004.

¹¹ Слободан Антонић, „Разумети шта смо”, <https://stanjestvari.com/2018/02/06/antonic-razumeti-sta-smo/> (приступљено 25.05.2018).

¹² Маринко М. Вучинић, *Анаџомија Друзе Србије*, Catena mundi, Београд 2016, 9.

само за неке – оне подобне. „Њихов селективан приступ одбрани људских права, принципа толеранције и осуде говора мржње, без обзира на то ко га користи и којој интелектуалној и политичкој групацији да припада, јесте константа њиховог јавног и политичког деловања.”¹³

Космополитизам долази наместо „домовине” и друштво наместо државе.¹⁴ То је основна идеја која покреће овај поглед на свет. Идеологија која се развија на телима умирућих националних држава. У њој имамо мит о Србима као примитивним полуљудима који морају проћи кроз процес реформације како би се цивилизовали, а то се може остварити методама деконтаминације, денацификације и демитологизације ради извршења демонтаже нашег идентитета. Циљ је нашу нацију, као заједницу сећања, претворити у заједницу заборавља. Интелигенција која врши ову реформацију себи даје епитет космополитска, и она космополитизам користи као идеолошки штит, прикривајући тиме свој тоталитаризам. Служи се идеологијом политичке коректности и људских права како би успоставила своје идеолошке аксиоме чија се истинитост подразумева и не може бити доведена у питање.

Космополитизам је модерна идеологија која у односу на велике идеолошке системе 19. века делује плитко и упрошћено, као нека парола а не идеја, јер како опада цивилизација, тако опада и идеологија. Космополитизам нема дубоку мисаону садржину, и оно што може да изнедри су површне и поједностављене идеолошке фразе.¹⁵

Свака идеологија, између осталог, почива на претпоставци да су идеолог, а с њим и његове присталице, авангардни, односно да су претходница друштва, они најосвешћенији и најмудрији, чији је поглед најдаље одмакао у будућност. Баш та претпоставка није доказана, јер се одвија на нивоу прокламације, а не неког деловања, или резултата. Сва идеолошка трабуњања, заправо, почивају на идеји да се историја, па и само људско постојање, укључујући и облике организовања друштва, могу усмеравати свесном људском акцијом, заснованом на „тачности” одређене идеологије.¹⁶

Тако задатак идеологије постаје обликовање човека који тек треба да дође, оног који ће се родити из њиховог идеолошког раја, а до тог тренутка огорченост је окренута ка садашњем човеку.

¹³ Исто, 11.

¹⁴ Освалд Шпенглер, *Проиасија Запада*, књ. 1, прев. Владимир Вујић, Књижевне новине, Београд 1989, 73.

¹⁵ Милан Миленковић, „Тунел идеолошке страве – први део”, <http://milan-milenkovic.com/tunel-ideoloske-strave-prvi-deo/> (приступљено 24. 05. 2018).

¹⁶ Исто.

Поред тога „идеологија је, једним делом, и утопија, односно начин на који данашњи свет, кроз ум идеолога, посматра свет сутрашњице, са идејом да тај свет 'поправи'. У свакој се идеологији крије неки Шангри Ла, Дизниленд, Ел Дорадо, или Хипербореја. Сваки идеолог хоће да свет, друштво, привреду, или сам живот, утегне тако што ће их везати гвозденим ланцем каузалистике, тако да све ово скупа нити мрда, нити дише, већ се покорава шемама разума.”¹⁷ У српској верзији космополитизма, Европа је Ел Дорадо, а Срби су народ на који је ова идеологија огорчена и који кроз процес реформације треба да се поправи како би напоскон добио епитет Европејца.

Идеологији је потребна и мржња, тачније непријатељ, који се стално проналази, односно симулира, како би идеологија имала своју сврху. Због тога све што носи префикс српско се код наше космополитске интелигенције дефинише као идеолошки непријатељ.

На крају, када идеологија добије свој политички облик у виду политичке партије или невладине организације, она добија и касту идеолога којима утилитаристички циљ постаје леп и имућан живот од те исте идеологије. Да би се то остварило потребни су им они верујући, они који ће гутати њихове идеолошке фразе и веровати у њих. И, тако долазимо до најпопуларнијих идеолошких фраза наше космополитске идеолошке касте.

Оне су:

1. Србија је отпочела ратове који су довели до разбијања југословенске социјалистичке федералне државе.

2. Србија није спремна да се суочи са злочинима почињеним у тим ратовима и са својом недавном прошлoшћу, а не прихвата ни своју колективну одговорност за југословенску трагедију.

3. Свако позивање на злочине почињене над Србима сматра се за покушај њиховог релативизовања и негирања улоге Србије, јер свако треба пре свега да се суочи са злочинима почињеним у име његовог народа.

4. Србија не прихвата оптужбе да је била агресор у ратовима за југословенско наслеђе и да је учествовала у удруженом злочинском подухвату, а самим тим и принцип колективне кривице који јој се непрестано намеће.

5. Србија остаје и даље највећи реметилачки фактор и главна препрека за успостављање добросуседских односа.

6. Неспремност за превладавање доминатне митоманске свести и робовање историјским заблудама и илузијама.

---

¹⁷ Милан Миленковић, „Тунел идеолошке страве – други део”, <http://milan-milenkovic.com/tunel-ideoloske-strave-drugi-deo/> (приступљено 24. 05. 2018).

7. Толерисање говора мржње и подстицање агресивног национализма обележавају политички живот Србије.
8. Фаталистичка везаност за косовски мит и неприхватање реалности.
9. Несхватање и неприхватање улоге невладиног сектора.
10. Нужност пацификације, деконтаминације и денацификације Србије.¹⁸

Иако популарне, ове идеолошке фразе имају једну ману, не пролазе тако лако код народа. Јесте да су они који их изговарају заштићени космополитском идеологијом либералних и европских вредности толеранције и поштовања људских права, и да се у медијима приказују као једино исправни говорници у јавном простору, али да би ове идеолошке фразе могле да прођу, потребно им је једно „животније” средство, варница која ће запалити мржњу и то је управо корупција. Неповерење и незадовољство грађана према државним институцијама, манипулацијом се претвара у мржњу не само према институцијама, већ и према држави, државној симболици и на крају према идентитету који народ у тој држави баштини.

Идеолошка фраза – „правна држава”

Манипулација корупцијом је процес који тражи свој идеолошки оквир, своју функционалну фразу, а то је – правна држава. Термин који чини борце за такозвану правну државу једино исправним, а ако су они исправни, онда је и њихова идеологија исправна. У таквој перцепцији појма правне државе ствара се простор за развој аутошовинизма међу ширим друштвеним слојевима. Одбојност народа према државним институцијама, изазвана корупцијом, претвара се у подршку аутошовинистичким, па и сепаратистичким партијама.

Пренаглашавање стања свеопште корупције, а затим креирање једне наизглед безизлазне ситуације у земљи, рађа осећање огорчености према свему што држава представља. То осећање, уз праве манипулативне технике, преводи се у самомржњу која се стално обнавља. Корупција као константа је одлична полуга која се може повући када нарастајућа суверенистичка осећања народа премаше дозвољену меру.

Ако прихватимо чињеницу да је Србија данас колонија, лакше ћемо схватити улогу идеолошких фраза које служе одржавању

---

¹⁸ М. М. Вучинић, нав. дело, 8.

колонијалног естаблишмента. Безусловни патриотизам није дозвољен јер блокира колонизацију ума, и онемогућава оно што колонизатор истински жели – потпуно покоравање и могућност да експлоатише до миле воље, као и да природне ресурсе колоније црпи до уништења.¹⁹

У таквом колонијалном стању ствари, циљ манипулације корупцијом је огадити земљу људима – како би је дефетистички што пре напустили и постали робови у туђој земљи, док ће, истовремено, они који одлуче да остану бити подвргнути реформацији свести и демонтажи идентитета да би зомбирани, колонизованог ума, били срећни што робују страним корпорацијама у својој земљи.

Разлике нема.

---

¹⁹ Слободан Антонић, „Колонијални естаблишмент у Србији”, <https://stanjestvari.com/2018/02/13/antonic-kolonijalni-establisment/> (приступљено 27. 05. 2018).